

КАК ВАЗОВ ОБЕЗСМЪРТЯВА ПОДВИГА НА ОПЪЛЧЕНЦИТЕ?

Одата „Опълченците на Шипка“ е патетична възхвала на безпримерния героизъм на българите в дните на борбата ни за национално освобождение. Авторът сътворява ода, защото особеностите на този поетичен вид дават възможност за тържествено и величаво разкриване на значим момент от нашата история. Чрез пряко описание на битката с помощта на ярки сравнения и епитети, Вазов дава представа за смелостта на опълченците. Мъжественото им себеотрицание звучи във вътрешния монолог, както и в патриотичния призив на Столетов. Пряката характеристика и смелото сравнение с *„шъпа спартанци“* също допринасят за възвеличаване на делото им. С огненото си слово авторът прехвърля мост през епохите, за да докаже, че саможертвата им ще остане като светла страница в нашата история.

В увода към одата поетът проследява тъмните моменти в историческото ни развитие от *„Беласица стара“* до *„новий Батак“*. Стиховете са пропити с болка, породена от нерадостната участ на народа ни. Редом с мъжествено преглътнатите обиди звучи гордото съзнание, че в *„нашето недаВно, свети нещо ново, има нещо славно“*. Като силен емоционален взрив избухва възклицанието *„О, Шипка!“*, което отприщва новата емоционална струя, насочваща към нещо героично.

Описанието на битката започва с пряк сблъсък между противоборстващите страни. От едната страна са младите дружини, а от другата - гъстите орди. Авторът последователно насочва погледа си тук към защитниците, ту към нападателите, като по този начин създава представа за драматизма и разгара на битката. Тя зазвучава и във виковете на двете враждуващи страни, като мощното *„ура“* се противопоставя на фанатичното *„Аллах“*. С помощта на контраста авторът е внушил нравствената сила на българите. Те *„пушкат и отблъскват“*, *„бранят“* прохода, докато срещу тях *„орди лаят по урвата дива и тела я стелят“*. Образните глаголи подсилват представата за отчаяната готовност на бранителите да защитят прохода, докато турците участват по команда, липсва им устремът. Патриотизмът на опълченците придава нови сили на атаките им. Вазов използва и пространствените измерения, за да възвеличи подвига им. Защитниците са горди, те са *„върхът“*, който отговаря с *„ура“*. Сякаш са се слели с величествената снага на Балкана. В своя свободолюбив устрем те са противопоставени на ниското, където ордите лаят като тъмна, безлична маса. Устойчивостта на борческия им дух естествено се сравнява с царството на орлите. Те са *„като скали твърди“*, а на тяхната непоколебимост е противопоставен врагът, който приижда: *„идат като тигри, бягат като овци“*.

С помощта на ярко сравнение поетът е разкрил смелостта на защитниците: *„кат лъвове тичат по страшний редут“*. Находчивото споменаване на лъва - цар напомня за хайдушките знамена, на които е извезан девизът: *„Свобода или смърт!“*. Епитетите: *„горди“*, *„юнашки“*, *„младите“*, *„геройски“* допринасят за уточняването на авторовата позиция. Вазов се прекланя пред смелостта и жертвоготовността на довчерашните роби. Българите имат *„млади дружини“*, които не могат да се мерят с изградената от години и добре обучена турска армия. Във вихъра на битката нашите неопитни воители *„пушкат и отблъскват без сигнал, без ред, всякой гледа само да бъде напред и гърди геройски на смърт да изложи...“*

С възторг поетът величае делото на шепата смелчаци, които не познават страха, вдъхновени от своя естествен порив към свободата. Мислите, които ги вълнуват, не са насочени към опазване на живота им, а към представата за важността на мисията, с която са натоварени. Чувството им за отговорност ги кара да осъзнаят, че *„България цяла сега нази гледа!“* Думите са родени от сърцето им. С усет Вазов е вмъкнал разговорна лексика с привкус на диалект: *„нази“*, *„ако би бегали“*. Простите слова явно контрастират на високото поетично слово на одата, но са

единственият художествен похват, чрез който се предават непосредствено силните, затрогващи чувства на довчерашните мирни селяни. Вътрешният монолог разкрива патриотичните им подбуди. Чрез него Вазов категорично доказва, че те умират с мисълта за България, че са решени да платят най-високата цена, но да не познаят мисълта за бягството.

Чрез призива на генерала, гордо назован „наший“, Вазов отново насочва мисълта ни към благородните мотиви, които окрилят българите в тази кървава сеч: *„На Вашата сила царят повери прохода, войната и себе дори“*. Доверието на известния генерал е показателно за неговото лично отношение към повереното му опълчение. Той е оценил тяхната издръжливост, с опитно око е усетил къде е най-чувствителната струна в душите им. Словата му са едновременно и похвала, и надежда, че те ще оправдаят оказаното им доверие. Чрез краткото обръщение на Столетов Вазов дава непряк отговор на всички онези, които смятат, че *„таз свобода“* ни е *„дар“*. Поетът категорично посочва важната роля, която играе българското опълчение във войната.

Мъжествената защита на прохода е предадена сгъстено във втората част на одата. С увеличаването на напрежението се изменя словоредът, редуват се по модела на синтактичния паралелизъм еднакви по строеж изречения, които създават забързан ритъм:

Всяко дърво - меч е, всякой камък - бомба, всяко нещо - удар, всяка душа - плам, камъние и дърве изчезнаха там.

Необичайните оръжия на защитниците не предизвикват иронична усмивка. Напротив те са доказателство за желанието им да устоят докрай. Обез-оръжеността на опълченците е сетивен израз на борбата между свободолюбивия дух и безумната маса на насилието. Духовното излъчване на героите е така силно, че дърветата и камъните оживяват в ръцете им. Метафората *„железни гърди“* е средство да се разкрие несломимия дух на бранителите, който става оръжие срещу насочените щикове.

Кулминационният момент най-драматично представя юнашкия порив към победата. *„Грабвайте телата!“* - това е призив, който от поетичния свят реално е преминал върху страниците на историята. Смъртта като че ли се връща към живота, мъртвите се вдигат на крак под напора на подвига *„катурят, струпалят като живи пак“*. Защитниците на прохода хвърлят срещу врага последното, което им е останало - своята смърт. И тази страховита картина поражда суеверен трепет в душите на поробителите. Неочакваното решение на опълченците разкрива за сетен път патриотичния им порив. Вазов предизвиква гордост у читателите си, че са потомци на такива самоотвержени борци.

Делото им е причина поетът да ги сравни с *„шъпа спартанци под сганта на Ксеркса“*. Позоваването на имена от историята, покрити със слава възвеличава подвига на българските юнаци. Сходството между трагичната гибел на спартанците и жертвоготовността на защитниците на Орлово гнездо не е символично. То има своите корени не само в числовото превъзходство на противника, но и в патриотичния устрем, с който се защитава родната земя. Вазов иска да докаже на всички, че и нашата малка страна има своите храбреци, които с безпримерния си подвиг *„свиват срамът и на клеветата строшават зъбът“*.

Заклучителните акорди на одата мощно разнасят ека на битката. Тържествено звучат стиховете, в които, посредством употребата на звука „р“, продължава да се носи гръмкото *„ура“* от *„тоз ден бурен“*. Вазов е уверен, че славата му ще се носи *„от век на век“*, защото не може прахът на забравата да падне върху оня връх, *„покрит с бели кости и със кървав мъх“*, защото народът винаги ще се връща към миговете на националното си величие, за да черпи от тях сила и самочувствие.

В одата си *„Опълченците на Шипка“* народният поет е дал израз на най-светлите чувства, които вълнуват душата му - възторг, преклонение, гордост. Художествената неповторимост на творбата е подчинена на една цел - да създаде поетичен паметник на опълченците, над който времето да няма власт.